

A COMAPRED INSIGHT INTO THE PARAMYOLOGIC TRANSLATION ROMANIAN – CHINESE

INCURSIUNE COMPARATĂ ÎN TRADUCEREA PARAMIOLOGICĂ ROMÂNĂ - CHINEZĂ

Vitia MEREANU

Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Arad
mereanuvitia@yahoo.com

Abstract

Proverbs represent a type of substance and wisdom of a language, the crystallization of a people's wisdom, the synthesis of the experience of a people who, during its long historical journey, carried out productive activities applied in practice the results of such experience and fought nature.

Their features are the concise and precise expression while carrying in the structure of their meaning, the standards of a deep philosophical theory, and being able, due to their apparently simple physical structure to insure their transmission from one generation to the other, and providing a guidance in terms of a desirable behavior between human beings.

Rezumat

Proverbele reprezintă un gen de substanță și înțelepciune din interiorul unei limbi, sunt cristalizarea înțelepciunii unui popor, sinteza experienței unui popor care, în cadrul îndelungatului proces istoric, a desfășurat activități productive, a aplicat cunoștințele practice și s-a luptat cu natura. Caracteristicile acestora sunt exprimarea cu concizie și precizie ele înglobând în structura înțelesului lor standarde ale teoriei filozofice profunde, prin exprimarea simplă asigurându-și transmiterea între generații a comportamentului omului între oameni..

Key words: *paramyology, culture, translation, customs, history*

Cuvinte cheie: *paramiologie, cultură, traducere, obiceiuri, istorie*

Introducere

Poate surprinzător pentru unii, dar o carte poate schimba destinul unui popor. Când la încheierea Păcii de la Versailles, în 1919, se punea problema Transilvaniei, iar România era considerată a fi o țară fără identitate spirituală și culturală, Ionel Brătianu a întors situația în favoarea sa folosindu-se de o carte. De fapt, de cele zece volume din "Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia", lucrare monumentală, încheată sub forma editorială de Iuliu A. Zanne, la sfârșitul secolului al XIX-lea. În fața unei asemenea dovezi, nici una dintre părțile implicate în negocierea reîmpărțirii spațiului european nu a avut vreun contraargument și nu a putut aduce o mărturie de o asemenea „greutate” și anvergură.¹

În China, studierea proverbelor și stabilirea ariei înțelesului acestora nu este deloc o problemă simplă. În acest sens, specialiștii în domeniul *paremiologiei* au două opinii diferite. Prima este aria „extinsă” de înțelegere, în afară de vechimea istorică și acceptarea universală a înțelesului proverbelor, aceasta mai conține zicători și zicale care sunt folosite des, de exemplu „三个臭皮匠, 赛过诸葛亮 / sān gè chòu píjiàng, sàiguò Zhūgé Liàng / trei cizmari cu inteligența lor combinată îl

¹ Clarice Dinu, *Proverbele românilor, reeditate după 100 de ani*, <https://newskeeper.ro/>, accesat la 21.08.2012

depășesc pe Zhuge Liang”, „一个篱笆三个桩，一个好汉三个帮 / yīgè líbā sān gè zhuāng, yīgè hǎohàn sān gè bāng / un gard are trei piloni, un bărbat brav are trei ajutoare” etc. Un alt punct de vedere este aria „**îngustă**”, în care nu intră zicalele și zicătorile populare. Pentru a ușura comparația dintre proverbele chinezești și cele românești, vom utiliza ca arie de înțelegere a proverbelor standardul „**extins**”. Aceasta deoarece în limba română, chiar dacă există cronică și lucrări ale unor cărturari din evul mediu și care aduc proverbe în stilul limbii arhaice, acestea sunt foarte puține, marea majoritate sunt expresii și comentarii populare transmise pe cale orală, incluzând foarte multe zicători și zicale.

Proverbele chinezești și românești reprezintă chintesența și tezaurul limbii celor două popoare. Au semnificații profunde, exprimă vitalitate, reflectă înțelepciunea poporului român și chinez.

Proverbele bogate și variate în conținut, privite din diverse unghiuri de vedere, reflectă situația istoriei, societății, economiei, problemelor militare și culturii unui popor, precum și modul de gândire al oamenilor, trăsăturile psihice și integrității morale.

1. Proverbele care reflectă diferențele dintre cultura celor două țări

Semnificația proverbului chinezesc „班门弄斧 /bān mén nòng fǔ / a-și arăta dibacia în mânuirea toporului în fața meșterului Lu Ban” este asemănătoare cu cea a zicalei „孔夫子门前卖文章 / kǒng fūzǐ mén qián mài wénzhāng / **a vinde scrieri în fața ușii lui Confucius**.” Proverbe asemănătoare în limba română sunt „a vinde castraveți la grădinar” și „a duce apa la sacagiu.” Proverbul chinezesc cuprinde o conotație culturală profundă. 鲁班 / Lǔ bān a fost cunoscut, de-a lungul generațiilor, ca strămoș al meșteșugarilor. 孔夫子 / kǒng fūzǐ / Confucius a fost, în antichitate, un mare gânditor și educator, teoriile lui transmise din tată-n fiu constituie unul dintre nucleele culturii tradiționale chineze. Așadar, indiferent dacă mergi la ușa lui Lǔ bān să mânuiești toporul sau mergi în fața ușii lui Confucius pentru a vinde scrieri, semnificația este de supraestimare a forțelor proprii. În limba română, conținutul proverbului este similar: indiferent dacă mergi în oraș să vinzi zarzavaturi și apă, cele două activități sunt caracteristice atât Evului Mediu, cât și epocii contemporane, dar cele două formulări au același înțeles, de supraestimare a propriilor forțe sau lipsa de tact. În limba chineză mai întâlnim o zicală veche (specialiștii în domeniul *paremiologic* încearcă introducerea ei în categoria proverbelor): „说曹操，曹操到 / shuō cáocāo, cáocāo dào / Spui Cao Cao, Cao Cao a sosit” care la fel are inclus un personaj din istoria Chinei; în limba română, un proverb similar este: „vorbești de lup și lupul la ușă.”

2. Asemănări și diferențe în modul de exprimare a proverbelor chinezești și românești

Așa cum am prezentat mai sus, din cauza distanței geografice dintre China și România există diferențe în ce privește istoria, cultura și civilizația, în plus, limba română și limba chineză sunt două tipuri complet diferite; cu toate acestea, datorită faptului că cele două națiuni, de-a lungul istoriei, au trecut prin experiențe și dificultăți asemănătoare, chiar identice, constatăm cu surprindere că în conținutul celor două limbi putem descoperi părți de vocabular sau forme de exprimare asemănătoare sau identice. De exemplu, în ambele limbi există expresiile „摊牌 / tānpái / a da cărțile pe față”, „脸皮薄 / Liǎnpí bó / a avea obraz subțire”, „拖时间 / tuō shíjiān / a trage de timp”, „打离婚 / Dǎ líhūn / a trage/bate la divort”, „翻白眼 / fānbáiyǎn / a da ochii peste cap” și alte forme de exprimare.

Proverbele care reflectă înțelepciunea celor două popoare au, de asemenea, numeroase elemente comune în ce privește semnificația și formele de exprimare. Dar, în același timp, din cauza contextului istoric și cultural diferit, al deosebirilor privind modul de gândire și obiceiuri, proverbele celor două limbi, au în mod natural, trăsături evident diferite.

3. Utilizarea figurativă a proverbelor chinezești și românești

Ca și în cazul altor limbi, proverbele celor două limbi folosesc adesea metafore și analogii ușor de înțeles și viguroase, în același timp, care ilustrează rațiuni profunde. În continuare, din acest punct de vedere vom compara asemănările și diferențele dintre proverbele ambelor limbi.

3.1. Construcții și sensuri complet identice

Proverbul chinezesc „以眼还眼，以牙还牙 / yǐ yǎn hái yǎn, yǐ yá hái yá / ochi pentru ochi, dinte pentru dinte” are sensul de a riposta folosind mijloacele folosite de opozant; în limba română proverbul „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte”, cuvintele și sensul sunt perfect identice.

Proverbul constituie începutul *legii Talionului* : „**Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, mână pentru mână, picior pentru picior, arsură pentru arsură, rană pentru rană, umflătură pentru umflătură**” (Vechiul Testament - ieșirea a doua, cartea lui Moise). Nici că se poate mai cumplită sălbaticie din partea unui popor, care socotea că-l cunoaște pe adevăratul Dumnezeu, să răspunzi răului cu rău !

În popor, proverbul exprimă atitudinea răzbunătoare, fie ca îndemn, în cazul indivizilor aprigi, impulsivi, fie motivând anumite fapte: bătaia, răzbunarea, luarea unor bunuri, alte pedepse.

Proverbul nu trebuie raportat la mediul juridic, deoarece legile pedepsesc infractorii pentru a asana societatea și nu pentru a face un rău și mai mare.

În ambele limbi proverbele sunt identice :

- „浑水摸鱼 / húnshuǐ mō yú / a pescui în ape turburi”, cu origine în concret – se știe că atunci când plouă mult și sunt inundații, peștii pot fi prinși cu mâna sau ajung pe țărm, fiind o pradă ușoară – proverbul se aplică la acele situații care permit indivizilor necinstiți să profite. Sunt cazuri de îmbogățiri în perioade istorice confuze. Există momente în care omul profită de deruta altuia pentru a-l înșela sau a obține un avantaj. Există situații în care cel incorect aruncă asupra altuia vina sau dezonoarea profitând de acesta. Proverbul poate califica și direcțiile greșite pe care le urmează unii oameni sau nereușita de moment.

- „白纸黑字 / báizhǐ hēizì / negru pe alb”, acest proverb în limba română pare a fi de dată mai recentă, probabil după apariția tiparului *Gutenberg* (1440). Sensul metaforic poate fi decodificat prin raportarea la context: „**îi arată <negru pe alb> greșelile**”, adică prezintă dovezi clare; „**se vedea <negru pe alb> că nu era de acord**” - era clar, evident ; „**ia dovedit <negru pe alb> că a reușit la examen**” – *I-a adus rezultatul, nota.*

Expresia este cu atât mai semnificativă cu cât dovada palpabilă, scrisă, tipărită convinge, înlăturând incertitudinea.

- „热血沸腾 / rèxuè fèiténg / a fierbe sângele în el / ea, a se tulbura, a se înfierbânta din cauza mâniei, a supărării”.

Proverbul reprezintă stările de tulburare, agitație, nervozitate, furie care sunt adesea asociate creșterii tensiunii, circulația sanguină luând-o razna. Aspectul feței se schimbă, devenind stacojie, pentru care există zicala : „i-a năvălit sângele în obraji”.

Metafora poate fi găsită în numeroase contexte : atunci când omul este surprins de o veste neplăcută, când este necăjit de cineva, când este supărat pe cineva, când este o fire colerică etc.

Poate fi semnalată și o excepție pozitivă a proverbului : starea de emoție a îndrăgostitului care așteaptă întâlnirea vieții sale; sau un moment de mare însemnătate pentru viața sau cariera sa.

3.2. Proverbe cu o parte din structură identică și sens complet identic

În limba chineză se spune „物以类聚，人以群分 / wù yǐ lèijù, rén yǐ qún fēn / obiectul trage la grupul de obiecte, omul trage la grupul de oameni”; în limba română se spune „cine se aseamănă se adună.”

În limba chineză se face referire la obiecte și oameni, în limba română numai la oameni, dar se poate extinde și să facă referire la om și la obiecte. Mai este un proverb chinezesc cu aceeași

situație „肉中刺, 眼中钉 / ròuzhōngcì, yǎnzhōngdīng / ghimpe în carne, spin în ochi”; în limba română se spune numai „ghimpe în ochi” sau „ca sarea în ochi”, ambele indică o persoană sau obiect foarte detestate, urâte.

Există o zicală în limba chineză „三个女人一台戏 / sān gè nǚrén yī tái xì / trei femei, o scenă de teatru” (în prezent se încearcă clasificarea ca proverb), sensul este că trei femei care se adună la un loc vorbesc și ciripesc foarte mult. În limba română se spune „când trei femei se întâlnesc, mai mult decât o sută de găște gârălesc”, spune clar că „gălăgia lor este mai mare decât a o sută de găște.” Un proverb chinezesc spune „砾石流金 / shuò shí liú jīn / topește piatra, curge aurul” pentru a descrie temperatura foarte ridicată care poate, pur și simplu, să topească piatra și aurul; proverbul corespondent din limba română spune numai că soarele poate să „topească pietrele.”

CONCLUZII

Studierea și învățarea unui anumit număr de proverbe reprezintă un aspect important pentru ridicarea nivelului de cunoștințe generale de limbă chineză. Folosirea corespunzătoare a proverbelor ne poate ajuta la creșterea nivelului de traducere orală și de scriere, la vorbit și la scrierea de articole succinte, pline de viață, fluente, și evitarea multor detalii care nu sunt necesare. În plus, prin studiul comparativ al proverbelor românești și chinezești, putem să ne aprofundăm cunoștințele referitoare la similitudinile și diferențele dintre istoria, cultura, societatea, obiceiurile și tradițiile populare dintre cele două popoare, pentru întărirea schimburilor, a înțelegerii și cooperării între cele două țări.

Limbile chineză și română constituie un fenomen social, de la început și până la sfârșit se află în plin proces de schimbare. O dată cu trecerea timpului și progresul politic, social, economic, cultural și științific din cele două țări, a intensificării și apropierii relațiilor internaționale, în conținutul limbilor chineze și române pătrund neîntrerupt noi fragmente de vocabular. După trecerea examenelor vremii de către proverbele antice, acestea au dobândit o nouă viață și strălucesc în tezaurul glorios al limbilor celor două țări.

China și România au îndelungate relații tradiționale de prietenie, cooperarea strânsă și schimburile bilaterale cresc neconținut. Așa cum am putut constata, unele dintre proverbele chinezești și românești au pătruns adânc în inima celui alt popor. „Prietenul adevărat la nevoie se cunoaște”, acest proverb românesc, este auzit frecvent de foarte mulți chinezi, iar poemul antic chinezesc transformat în proverb în două propozitii, „海内存知己, 天涯若比邻 / hǎi nèicún zhījǐ, tiānyá ruò bǐlín / de ai un prieten de suflet în larga lume, chiar dacă se află la capătul lumii tot îl simți mereu aproape” a devenit foarte cunoscut de către români.

Fostul președinte al Chinei, Jiang Zemin, nu numai că vorbește limba română, dar în urmă cu câțiva ani, cu prilejul întâlnirii președintelui Constantinescu, a recitat un proverb românesc, „apa trece, pietrele rămân” pentru a ilustra faptul că cele două țări trebuie să continue, pe noi baze, promovarea prieteniei tradiționale dintre poporul chinez și român.

Bibliografie

1. Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călărășu et alii, *Dicționar de științe ale limbii*, Editura Nemira, București, 2005.
2. Constantin Negreanu, *Structura proverbelor românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983 ;
3. Dong Yuan, *Dicționar fonetic Român-Chinez*, Editura didactica și Pedagogică R.A., București, 1994;
4. Eugenia Dima, *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Editura Arc, Editura Gunivas, 2007;

5. Florentina Vișan, Luminița Bălan, *Lingvistica chineză*, Editura Universității din București, București, 2005;
6. Ioan Adam, *Povestea vorbelor. O istorie secretă a limbii române*, Editura Paralela 45, Pitești, 2007;
7. Ion Taloș, *Gândirea magico-religioasă la români. Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2001;
8. Luminița Bălan, *Limba și scrierea chineză standard*, Editura universității din București, București, 1999
9. Mihai Coman, *Bestiarul mitologic românesc*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996;
10. Zhu Bian, Feng Zhichen, Ren Yuan, *Dicționar Român Chinez*, Beijing Language and Culture University Press, Beijing, 1994
11. Feng Zhichen, Ren Yuan, Ding Chao *Dicționar Chinez Român*, Beijing Language and Culture University Press, Beijing, 1996;
12. Stelian Dumistrăcel, *Expresii românești*, Institutul European, Iași, 1997;
13. Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989
14. 《汉语成语词典》（内蒙古大学出版社，张英沛，2002年）
15. 《新华成语词典》（商务印书馆出版，2002年）
16. 《成语100》（华语教学出版社，1999年）
17. 《汉语成语多用词典》（四川人民出版社，1997年）
18. 《汉语成语多用词典》（四川人民出版社，1997年）

Resurse bibliografice pe internet

***<http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/2005-05-07/proverbele-romanilor-reeditate-dupa-100-de-ani>

***<http://www.scribd.com/doc/49090883/Dictionar-De-Proverbe-Roman-Englez>

***<https://newskeeper.ro/>

